

انگیزه اسلام

دراقتباس معارف

بشری و گسترش آن

من به مسلمانها تبریک می‌گویم که در اساس دین آنها دانش
اینقدر اهمیت دارد (گیورگبو دانشمند اروپائی)

بود یعنی نزد کسی درس نخوانده بود؛ و این خواست
خدا بود چون در غیر این صورت نظریه اینکه پیامبر
شخصاً زبانی فصیح و گفتاری نغز و شیوا داشت ،
احتمال اینکه مردم عرب «قرآن» را ساخته فکر و
نوشته او بدانند می‌رفت .

قرآن و معارف بشری

قرآن زبان عربی را که قبل از اسلام تنها زبان شعر
و خطابه بود، وارد مرحله جدیدی کرد و بر پایه
بسیار نیرومندی استوار ساخت بطوری که از آن پس

مهمترین عاملی که موجب گردید مسلمانان در
پرتوزبان پر مایه عربی و ادبیات عمیق خود به فکر
بهره برداری از دانش دیگران بیفتند ، قرآن مجید
بود . چون قرآن در دورانی نازل شد که مردم آن
محیط دوران جاهلیت خود را می‌گذرانیدند و زبان
عربی در مسیر تکامل بود و لازم بود روی آن کار-
کنند . سه هنگام نزول قرآن تعداد باسوادها که
فقط می‌توانستند بخوانند و بنویسند در مکه از هفده
نفر تجاوز نمی‌کرد . آورنده دین اسلام نیز «امی»

نکوهش میکند، دریکجا این سه دسته را هم درین حیوانات بلکه هست تر از آنها میدانند و میگیرند آنها از درک حقایق جهان، غافل ویی اطلاع هستند (۳) ویی گوید انسان باید بیندیشد که از چه چیز خلق شده است (۴)

و می گوید: خدا پس از خلقت آدم به او دانش آموخت و مطم او نیز خدا بود. خدا آگاهی بر تمام حقایق جهان و قابلیت درک همه اشیاء و اسامی آنها را به آدم موهبت کرد، و بخاطر همین امتیاز، آدم را بر فرشتگان برتری داد و او را در روی زمین نماینده خود گردانید چنانکه در آیه ۲۴۷ سوره بقره این مسئله را بازگو می کند. میگوید به لقمان حکمت دادیم (۵) خدا حکمت را به هر کس که خواست و لایق دانست می بخشد؛ و بهر کس حکمت داده شد به خیر فراوانی رسیده است و این را تنها خردمندان میدانند (۶)

قرآنی گوید: «آن مقدار دانشی که به شما داده

زبان علم و عقل و حکمت و تحقیق و بررسی شد، زبان تامل و تفکر و عقل!

قرآن پرستشهای بسیاری را در برابر عقل بشر قرار داده است، تا در سایه فکر و عقل بی به راز آنها ببرد و پاسخهای خود را بیابد؛ از خلقت آسمانها (کرات و سیارات) و آفتاب و ماه و زمین و کوه و دشت و دره و جلگه و جنگل و انسان و حیوان و آب و خاک و غیره سخن گفته، و اصرار دارد که مردم در باره راز آفرینش آنها مطالعه و بررسی نمایند. و میگوید: «در آفرینش آسمانها و زمین، نشانه هائی برای خردمندان است، آنها که همیشه خدا را یاد دارند و پس از مطالعات لازم میگویند خداوند! اینها را بیهوده نیافریده ای (۱) و میگوید: آیا کسانی که میدانند و آنها که نمیدانند مساوی هستند؟! این را فقط خردمندان متوجه میشوند (۲).

و از آنها که از قلب های آگاه و چشمان حقیقت بین و گوسشهای شنوا استفاده نمی کنند سخت

۱ - ان فی خلق السموات والارض واختلاف الليل والنهار لایات لاولی الالباب. الذین ینذرون الله قیاماً و قعوداً و علی جنوبهم و یتفكرون فی خلق السموات والارض ربنا ما خلقت هذا باطلا - سوره آل عمران آیه ۱۹۱

- ۲ - هل یتسوی الذین یتعلمون و الذین لایعلمون، انما ینذکروا لوالی الالباب - سوره زمر آیه ۹
- ۳ - لهم قلوب لایفقهون بها و لهم اعین لایبصرون بها و لهم اذان لایسمعون بها، اولئک کالانعام بل هم اضل، اولئک هم الغافلون - سوره اعراف آیه ۱۷۹
- ۴ - فلینظر الانسان مم خلق - سوره طارق آیه ۵
- ۵ - و آتینا لقمان الحکمة - سوره لقمان آیه ۱۲
- ۶ - ینزل الحکمة من یشاء و من یشاء ینزل الحکمة فذات الحکمة خیر اکثیرا و ما ینذکرا لاولی الالباب سوره

بقره آیه ۲۶۹

پیامبر مسلمانان را به علم و حکمت تشویق می‌کند

در گفتار پیامبر (ص) چنان از تشویق مسلمانان به کسب علم و جستجوی دانش و کمال سخن بمیان آمده است که پس از چهارده قرن هنوز هم برای ما جالب است و بخوبی انگیزه مسلمانان را در رواج بازار علم روشن می‌سازد.

پیامبر اسلام نخستین پدیدده الهی را عقل می‌داند (۶) و میدانیم که در سایه تعقل است که انسان از نقص به کمال میرسد و مراحل تکامل را می‌پیماید.

جستجوی دانش را برای هر فرد مسلمان واجب دانسته است (۷) و صریحاً دستور می‌دهد که: زگهواره ناگور دانش بجوی (۸) اگر چه لازم باشد برای یافتن آن به اقصی نقاط عالم مانند چین سفر کند (۹) حکمت را گمشده فرد با ایمان دانسته که هر جا آنرا یابد بر باید (۱۰) جستجوی

شده است، اندکی بیش نیست» (۱) بنابراین نباید به دانش خود مغرور شوید که بالاتر از هردانا دانسای دیگری است (۲) پس آنچه آموخته‌اید کافی نیست و باید سعی کنید دانش بیشتری ییندوزید زیرا تنها علما هستند که در پیشگاه الهی فروتنی نشان می‌دهند (۳)

قرآن مقام دانش را تا آنجا بالا میبرد که به پیامبر اسلام دستور میدهد همیشه از خدا بخواهد که علمش را افزایش دهد (۴) از همه جالب تر اینکه نام يك سوره قرآن (کتاب آسمانی پیغمبری که نمیخواندند نمی‌نوشت) «سوره قلم» است و در آغاز این سوره خدا به قلم و آنچه نویسندگان می‌نویسند قسم یاد میکند! (۵) تا بدین گونه نقش قلم و ارزش نوشته های نویسندگان را به مسلمانان گوشزد کند و آنها را به جستجوی علم و بکاربردن قلم و تألیف و تصنیف و ترجمه تشویق و ترغیب کند.

- ۱ - وما اوتیتم من العلم الا قبلا - سوره اسراء آیه ۸۵
- ۲ - وفوق کل ذی علم علیم - سوره یوسف آیه ۷۶
- ۳ - انما ینحی الله من عباده العلماء - سوره یوسف آیه ۷۶
- ۴ - قل رب زدنی علما - سوره طه آیه ۱۱۴
- ۵ - ن والقلم وما یسطرون - سوره قلم آیه ۱
- ۶ - اول ما خلق الله العقل
- ۷ - طلب العلم فریضة علی کل مسلم. ومسلمة
- ۸ - اطلبوا العلم من المهد الی اللحد
- ۹ - اطلبوا العلم ولو بالصین
- ۱۰ - الحکمة ضالة المؤمن اینما وجدها اخذها

را دارد که چون از کوه حرا و نخستین آیاتی که بر پیامبر اسلام نازل شده سخن میگوید مینویسد: «با اینکه محمدامی بود (یعنی نمیخواند و نمینوشت) در اولین آیات که بروی نازل شده: صحبت از قلم و علم و فرا گرفتن و تعلیم دادن است در هیچ يك از ادیان بزرگ این اندازه برای دانش اهمیت قائل نشدهاند و هیچ دینی را نمی توان یافت که در مبدأ آن علم و معرفت اینقدر ارزش و اهمیت داشته باشد.

اگر محمدیك دانشمند (و درس خوانده) بود، نزول این آیات در غار (حرا) تولید حیرت نمی کرد. چون دانشمند قدر علم را می داند و ولی او نزد هیچ آموزگاری درس نخوانده بود و فقط مثل تمام اعراب میتوانست به فصاحت و زیبایی کلام بی یبرد. زیرا درك فصاحت جز و فطرت عرب به شمار می آید.

من به مسلمانها تهنیت میگویم که در مبدأ دین آنها علم و دانش اینقدر با اهمیت تلقی شده و يك عده از علمای مسلمان؛ در گذشته به اتکالی همین سوره؛ علم را از واجبات دینی می دانستند» (۶)

علم، جهاد در راه خدا است (۱) هر کس در راه کسب علم بمیرد، شهید است، علما و ارثان پیامبران هستند (۲)

و فرموده است: مرکبی که عالم با آن چیز می نویسد ارزش آن از خون شهیدان برتر است (۳) يك لحظه تفکر در پدیده های الهی و آثار صنع پروردگار از عبادت هفتاد عابد بهتر است (۴) بزرگداشت علم راتا آنجا رسانیده که می فرماید: هر کس دانشمندی را احترام کند مرا احترام کرده است، و هر کس به عالم اهانت کند به من اهانت نموده است (۵).

نتیجه بحث

بطور خلاصه قرآن و پیامبر اسلام در زمانی که دانش یونان و ایران و هند و روم در معرض خطر نابودی قرار داشت و در میان قومی که تعداد با سوادهايش از هفده نفر تجاوز نمی کرد و معروف به مردم جاهلی بودند، تا این حد بیروان خود را به کسب علم و حکمت و جستجوی آن از هر کس و در هر کجا که باشد تشویق نموده و روی قلم و کتاب حساب کرده است. در پایان مقال سخن دانشمند غربی معاصر (کنستان - ویرژیل - گیورگیو) کمال مناسبت

۱ - طلب العلم جهاد فی سبیل الله

۲ - العلماء ورثة الانبياء

۳ - مداد العلماء افضل من دماء الشهداء

۴ - تفكر ساعة فی خلق الله و صنعته افضل من عبادة سبعين عابد

۵ - من اكرم عالماً فقد اكرمني ومن اهان عالماً فقد اهانني

۶ - محمد پیغمبری که از نو باید شناخت - چاپ اول صفحه ۴۵